

**Z najnowszych dziejów kultury fizycznej i turystyki w Polsce
i w Europie (w okresie XIX–XX wieku)**

UNIwersytet HUMANISTYCZNO-PRZYRODNICZY

IM. JANA DŁUGOSZA W CZĘSTOCHOWIE

POLSKIE TOWARZYSTWO NAUK SPOŁECZNYCH O SPORCIE

**Z NAJNOWSZYCH DZIEJÓW
KULTURY FIZYCZNEJ I TURYSTYKI
W POLSCE I W EUROPIE
(W OKRESIE XIX–XX WIEKU)**

MONOGRAFIA NAUKOWA

Redakcja naukowa

ELIGIUSZ MAŁOLEPSZY, JERZY KOSIEWICZ,

NATALIA ORGANISTA

Częstochowa 2018

Recenzja naukowa
dr hab. prof. UwB Artur PASKO

Redaktor Naczelny Wydawnictwa
Andrzej MISZCZAK

Konsultacja edytorska
Dariusz JAWORSKI, Piotr GOSPODAREK

Projekt okładki
Sławomir SADOWSKI

© Copyright by
Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie
Częstochowa 2018

ISBN 978-83-7455-571-5

Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego
Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego
im. Jana Długosza w Częstochowie
42-200 Częstochowa, ul. Waszyngtona 4/8
tel. (34) 378-43-29, faks (34) 378-43-19
www.ujd.edu.pl
e-mail: wydawnictwo@ujd.edu.pl

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
CZĘŚĆ I	
Z NAJNOWSZYCH DZIEJÓW KULTURY FIZYCZNEJ I TURYSTYKI	
Maciej BARANIAK	
Cieplica w Jaszczurówce przyczynkiem do rozwoju kąpielisk termalnych i sportów wodnych na Podhalu	11
The Role of Hot Springs in Jaszczurowka in the Development of Geothermal Baths and Water Sports in Podhale Region (Abstract)	19
Gabriel SZAJNA, Wojciech J. CYNARSKI	
95-lecie działalności Polskiego Związku Szermierczego	21
Jubilee 95 th Anniversary of Polish Fencing Federation (Abstract)	40
Kamil POTRZUSKI	
Infrastruktura sportowa dużych miast II Rzeczypospolitej – zarys analizy porównawczej	41
Sporting Facilities in the 2nd Republic of Poland Largest Urban Areas – a Comparative Analysis (Abstract)	60
Paweł TARKOWSKI	
Wkład kobiet lekarzy w rozwój medycyny sportowej w Polsce w okresie międzywojennym	61
Contribution of Women Doctors to the Development of Sports Medicine in Poland during the Interwar Period (Abstract)	70
Jerzy CHEŁMECKI	
Polityka sanacji wobec Związku Towarzystw Gimnastycznych „Sokół”	71
Policy of the Sanacja Regime towards the Union of Gymnastic Associations “Sokół” [“Falcon”] (Abstract)	88

Eligiusz MAŁOLEPSZY, Teresa DROZDEK-MAŁOLEPSZA, Daniel BAKOTA	
Zarys działalności administracyjnych struktur Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego w województwie wołyńskim (1927–1939)	89
Outline of the Activity of Administrative Structures of the State Office for Physical Education and Military Training in the Volhynian Province (1927–1939) (Abstract)	103
Igor Michał NIEWIADOMSKI	
Ideały olimpijskie w życiu Jadwigi Wajsówny na podstawie książki <i>Z dyskiem przez świat</i>	105
Olympic Spirit in Jadwiga Wajsówna's Life in a Book <i>Z Dyskiem przez Świat</i> [<i>Around the World with Discus Throw</i>] (Abstract)	117
Wiesław PIĘTA, Aleksandra PIĘTA	
Wierny tenisowi stołowemu – Alojzy Ehrlich	119
Faithful Table Tennis – Alojzy Ehrlich (Abstract)	136
Tomasz BOHDAN	
Wyścig Pokoju na łamach „Trybuny Opolskiej”	137
Peace Race in the “Trybuna Opolska” Daily Newspaper (Abstract)	148
CZĘŚĆ II	
VARIA	
Ewa MALCHROWICZ-MOŚKO, Joanna POCZTA	
Moda na bieganie, ideologia healthismu i zmiany w podejściu do zdrowia – przykład Wielkopolski	151
Fashion for Running, Healthism Ideology and Changes in the Attitude to Health – a Case Study of Great Poland Region (Abstract)	165
Paweł FRYDERYK NOWAK	
Sposób postrzegania zdrowia przez nauczycieli wychowania fizycznego	167
The Perception of Health by Physical Education Teachers (Abstract)	177

Wstęp

Stan badań nad dziejami kultury fizycznej i turystyki w Polsce, Europie i na świecie stale się poszerza. Zainteresowania przeszłością kultury fizycznej i turystyki istniało w Polsce od dawna. W XIX wieku uwidoczniła się tendencja badań nad dziejami aktywności fizycznej. Szersze zainteresowania tradycjami aktywności fizycznej i turystyki przyniosło dwudziestolecie międzywojenne. Po zakończeniu II wojny światowej badania nad dziejami wychowania fizycznego, sportu i turystyki prowadzono w kilkunastu ośrodkach akademickich w Polsce (głównie w Akademiach Wychowania Fizycznego oraz ośrodkach uniwersyteckich), m.in. w Białej Podlaskiej, Gdańsku, Gorzowie Wlkp., Katowicach, Krakowie, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie, Warszawie i Wrocławiu. Rozwój liczny ośrodków akademickich, w których prowadzono badania nad dziejami wychowania fizycznego, sportu i turystyki, nastąpił w ostatniej dekadzie XX w. oraz w I i II dekadzie XXI w. Badania naukowe z tego zakresu realizowano (oprócz wymienionych ośrodków akademickich) m.in. w Białymstoku, Częstochowie, Koninie, Koszalinie, Lublinie, Olsztynie i w Opolu.

W strukturach Polskiego Towarzystwa Nauk Społecznych o Sporcie (PTNSS) działalność prowadzi sekcja historii sportu i turystyki. W wyniku aktywności tej sekcji powstała druga już monografia naukowa, poświęcona problematyce dziejów wychowania fizycznego, sportu i turystyki w Polsce i w Europie¹. Należy podkreślić, iż prace z zakresu dziejów aktywności fizycznej były obecne we wcześniejszych wydawnictwach PTNSS².

Prezentowana monografia pt. *Z najnowszych dziejów kultury fizycznej i turystyki w Polsce i w Europie (w okresie XIX–XX wieku)* stanowi wkład do historii wymienionych dziedzin aktywności fizycznej w okresie od XIX do XX w. W monografii zostało zamieszczonych jedenaście rozdziałów prezentujących prace autorów z różnych polskich ośrodków akademickich i naukowych, m.in. Białej Podlaskiej, Częstochowy, Krakowa, Nowego Targu, Opolu, Poznania, Rzeszowa i Warszawy.

¹ Pierwszą monografię naukową poświęconą wyłącznie problematyce dziejów kultury fizycznej i turystyki opublikowano w 2016 r.: J. Kosiewicz, E. Małolepszy, T. Drozdek-Małolepsza (red.), *Z dziejów wychowania fizycznego, sportu i turystyki w Polsce i w Europie*, Częstochowa 2016, ss. 318.

² M. Kazimierzczak, J. Kosiewicz (red.), *Sport i turystyka. Uwarunkowania historyczne i wyzwania współczesności*, Poznań 2013, ss. 573; J. Kosiewicz, T. Michaluk, K. Pezdek (red.), *Nauki społeczne wobec sportu i kultury fizycznej*, Wrocław 2013, ss. 366; M. Zowisło, J. Kosiewicz (red.), *Sport i turystyka w zwierciadle wartości społecznych*, Kraków 2015, ss. 616.

Problematyka monografii została zawarta w dwóch częściach. W pierwszej, zatytułowanej *Z najnowszych dziejów kultury fizycznej i turystyki*, zaprezentowano dziewięć prac. Część tę otwiera rozdział poświęcony rozwojowi kąpielisk termalnych i sportów wodnych na Podhalu. Następna praca odnosi się do jubileuszu 95-lecia działalności Polskiego Związku Szermierczego. Warto wskazać, iż w publikacji uwzględniono narodziny sportu szermierczego na ziemiach polskich pod zaborami. Dwa następne rozdziały odnoszą się do problematyki sportu II Rzeczypospolitej. W pierwszym z nich analizie poddano infrastrukturę sportową dużych miast II Rzeczypospolitej, natomiast w drugim zawarto materiał podejmujący problematykę wkładu kobiet lekarzy w rozwój medycyny sportowej w Polsce w okresie międzywojennym. Kolejny rozdział poświęcony został polityce obozu sanacyjnego wobec organizacji niezwykle zasłużonej dla rozwoju aktywności fizycznej w Polsce – Związkowi Towarzystw Gimnastycznych „Sokół”. Jeden z rozdziałów odnosi się do działalności administracyjnych struktur Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego w województwie wołyńskim w latach 1927–1939. Tekst – oparty na źródłach pozyskanych z Archiwum Obwodu Wołyńskiego w Łucku – przedstawia działalność Wołyńskiego Wojewódzkiego Komitetu Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego oraz Miejskich, Powiatowych i Gminnych Komitetów Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego na Wołyniu. Tematyka ta (w odniesieniu do Wołynia) w historiografii kultury fizycznej w Polsce nie była do tej pory podejmowana. Dwa kolejne rozdziały przybliżają sylwetki uznanych sportowców: lekkoatletki Jadwigi Wajs oraz tenisisty stołowego Alojzego Ehrlicha. Ostatni rozdział odnosi się do znaczącej kolarskiej imprezy sportowej – „Wyścigu Pokoju” – omawianej na podstawie publikacji prasowych „Trybuny Opolskiej”.

Druga część monografii – *Varia* – zawiera dwa rozdziały. W pierwszym poruszono problematykę mody na bieganie, ideologii healthismu i zmian w podejściu do zdrowia na przykładzie Wielkopolski. W drugim zaś – sposób postrzegania zdrowia przez nauczycieli wychowania fizycznego.

Prezentowana monografia naukowa jest wkładem do historiografii kultury fizycznej i turystyki w Polsce i w Europie w okresie XIX i XX w., przyczynia się do rozwoju wiedzy z zakresu omawianej problematyki, mamy ponadto nadzieję, że choć w części odpowiada na oczekiwania czytelników zainteresowanych historią sportu i turystyki. Dziękujemy serdecznie wszystkim Autorom za przyjęcie zaproszenia do wspólnego przygotowania publikacji. Pragniemy też złożyć podziękowania Recenzentowi – Panu prof. dr. hab. Arturowi Pasce – za cenne i życzliwe uwagi podnoszące wartość niniejszej monografii.

Redaktorzy
Eligiusz Małolepszy, Jerzy Kosiewicz, Natalia Organista